

Lidice  
Zrození symbolu  
Vojtěch Kyncl

Academia  
Praha 2015

Tak to je pan Jaroslav Klouček, kolaborant nejhnusnějšího zrna, dosud na svobodě, bytem Praha XIV, Táborská 131. A ministerstvo spravedlnosti, které dovedlo propustit již odsouzeného udavače B. Růžičku z M. Ostravy, nedovede dát Jar. Kloučka tam, kam dávno patří?“

Ve spojitosti s Kloučkovým odsouzením musíme uvést i jméno Bedřicha Bindera, který spolu s Kloučkem dovezl do vršovických kasáren louče na podpal Lidic a pak se do vesnice zajel podívat. Jmenovaný Klouček byl odsouzen mimořádným lidovým soudem v Praze ke dvěma letům odnětí svobody za udání. V roce 1947 byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce dvanácti let, především za svoji účast při dopadení atentátníků v Resselově ulici a kvůli výhrůžkám svým podřízeným. Účast na vyhlazení Lidic, zničení Wilsonova pomníku a další případy byly sice součástí žaloby, ale v konečném rozhodnutí soudu se neobjevily. Podmíněně propuštěn byl v roce 1954. Ještě v roce 1964 se Klouček setkal se svým bývalým nacistickým nadřízeným Beelem, který jako turista navštívil Prahu. Beel byl nejvýše postaveným velitelem požární ochrany a odpovědnost za Lidice padala i na jeho hlavu. V roce 1965 se před vyšetřovateli zdráhal hovořit o své úloze a úkolu svého podřízeného Garskiho, ale když jej policisté ujistili, že nebude trestně stíhán, obšrně vypovídal. Klouček a Beel se stýkali i později a Beel popsal vyšetřovatelům Kloučkův osud po propuštění z vězení jako občana druhého stupně.<sup>38</sup>

Alžběta Doležalová Vrcholem udavačství ve své nejodpornější podobě je případ dvou lidických žen, snad i dočasných přítelkyň, ze začátku června 1942. Dnes již nemůžeme zjistit podrobnosti vyšetřování podobných kauz kladenským gestapem, jelikož všechny dokumenty, kromě několika fotografií popravených lidických mužů a jejich prostřílených průkazů,<sup>39</sup> byly v dubnu 1945 zničeny. Zůstalo však zachováno svědectví o jednání Alžběty Doležalové, která se dostala do rozepře se svou podnájemnicí, jistou Štěpánkou Mikešovou, roz. Löwingerovou.<sup>40</sup> O tomto případu sepsal na konci roku 1945 svá svědectví nově dosazený velitel buštěhradské četnické stanice Evžen Ressel.<sup>41</sup> Bylo tomu v době, kdy se podrobnosti o zločinu v Lidicích

437

Alžběta  
Doležalová

38 ZStL, BArch B162-4809, s. 1283, Ernst August Beel; ABS Praha, f. 325, k. č. 1, sg. 1, s. 45.

39 NA, MV-ref. L, C 6178, 534-18-7, Hrob lidických obětí, zápis oblastní úřadovny státní bezpečnosti v Kladně z 19. července 1947.

40 Tamtéž, 534-23-14, Evžen Ressel, 11. prosince 1945, bez stránkování. Štěpánka Mikešová, roz. Löwingerová, se narodila 22. 11. 1906 ve Ždánicích, okr. Kyjov, rodičům Morisi Löwingerovi a Rozálii, roz. Tausigové, v Lidicích žila s manželem v domě čp. 83 a poté až do svého zatčení v domě u Doležalových v čp. 93.

41 Tamtéž; originál v ABS, S 6-13, s. 58–60. Zápis zkráceného znění byl zapsán také v Pamětní knize četnické stanice v Buštěhradě, viz SOkA Kladno, Pamětní kniha četnické stanice v Buštěhradě, bez stránkování, poválečný zápis ke dni 2. června 1942: „Dostavila se na stanici Alžběta Doležalová, manželka domkáře z Lidic čp. 93, která udala, že její nájem-



– V čase heydrichiády se život v protektorátu nezastavil. V Lidicích končil školní rok a děti ve druhé třídě se vyfotografovaly s učitelem Zdeňkem Petřílkem. Většina z nich byla za jeden měsíc a jeden den zavražděna ve vyhlazovacím táboře v polském Chełmnu.

teprve pomalu rozkrývaly a kdy Ressler přinesl v této souvislosti hypotézu o možném viníku lidického zločinu.

V úterý 2. června 1942 odpoledne se dostavila Doležalová na četnickou stanici do Buštěhradu, kde oznámila, že Mikešová je židovského původu, aniž by o sobě tuto skutečnost nahlásila úřadům, jak měla učinit na základě norimberských zákonů.<sup>42</sup> Manželé Mikešovi se do

438

Poválečné  
zúčtování

nice Štěpánka Mikešová, nar. 22. 11. 1906 ve Ždánicích, okr. Kyjov, zapsaná do Hroznové Lhoty, okr. Hodonín, jest židovského vyznání, a ač se na ni vztahují norimberské zákony, se jako Židovka nehlásila, a žádala o zakročení. Příklad byl telefonicky hlášen kladenskému gestapu, které nařídilo zabavení majetku a zapečetění jejího bytu. Velitel stanice, vrch. strážm. Vojtěch Babůrek, vyslal k vyšetření štrážm. Evžena Resslera se strážm. Františkem Cábou, kteří zjistili, že Mikešová se narodila jako Židovka, a když se dne 9. 2. 1939 vdávala za úředníka prezidia min. zemědělství Františka Mikeše, dala se v Solivaru u Přehořova pokřtít. V důsledku toho byla Štěpánka Mikešová zatčena a dopravena do Kladna ke gestapu. Mikešová se nejdříve smála, pak plakala a při eskortování se nad Lidicemi zastavila, pěstí Lidicům hrozila s prohlášením, že lidičtí obyvatelé na ni nezapomenou a že se jim pomstí. Mikešová, která neměla žádného zaměstnání, nadaná výmluvností, dovedla se vetřít do mnohých lidických domácností, věděla mnohé, co mělo zůstat utajeno, znala osoby naslouchající cizímu rozhlasu a i jiné tajnosti obce, a mohla proto snadno obci škodit. Její pohružky počaly se již dne 4. 6. 1942 uskutečňovati a vyvrcholily dne 10. 6. 1942. Příčinou udání Doležalové bylo to, že Mikešová se jí zdráhala zdarma šiti obleky.“

<sup>42</sup> Je nutné krátké vysvětlení problému napomáhání židovským obyvatelům, které bylo trestné prakticky ve všech sférách nacistického vlivu. Češi nežidovského původu byli trestáni i smrtí za pomoc židovským uprchlíkům. V protektorátu byla veřejně přijata vyhláška o nepřátelích Říše. „Smrtí bude potrestán ten, kdo osoby, o kterých ví nebo z okolností se musí domnívat, že se podílejí na Říši nepřátelském jednání, ukrývá nebo jim jinak poskytuje pomoc nebo upustí od včasného oznámení úřadům.“ Tento velmi zásadní zákon byl vydán až 3. července 1942, tedy dobrý měsíc po činu Alžběty Doležalové, viz Verordnungsblatt des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren 1942, od-

Lidic přistěhovali 15. března 1939. Až do nenadálé smrti Františka Mikeše 22. března 1942 byla jeho žena finančně zabezpečena a jako švadlena šila pro A. Doležalovou oblečení nebo domácí textil bez nároku na odměnu. Smrtí chotě ale přišla o jediný zdroj příjmů a za zakázky požadovala finanční odměnu. Spor vyvrcholil osudovým rozhodnutím Alžběty Doležalové, že podnájemnici udá, a tím ji vypudí ze svého domu. Stalo se tak jen krátce po atentátu na Heydricha, kdy v celé zemi vládlo stanné právo. Vystupování Doležalové na četnické stanici v Buštěhradě bylo nekompromisní i přes námitky četníků. Popis oné události dochoval strážmistr Ressler:

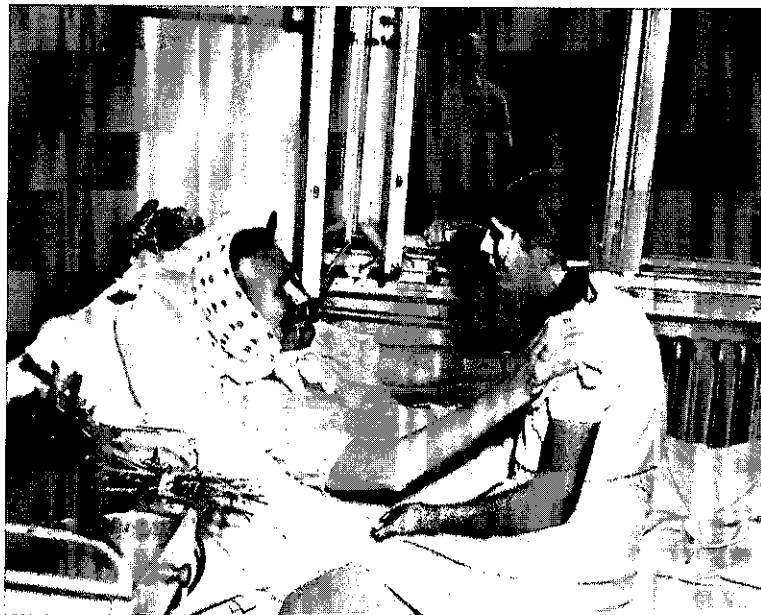
„Poněvadž z policejních přihlášek nám bylo známo, že Mikešová jest římsko-katolického vyznání, odmítal jsem udání Doležalové jako pravdivé. Když Doležalová na svém udání trvala a zákroku proti Mikešové se dožadovala, byl případ tehdejším velitelem stanice, vrch. strážm. Vojtěchem Babůrkem, telefonicky hlášen kladenskému gestapu, které nařídilo vyšetření případu, a je-li Mikešová skutečně Židovkou, ji zatknouti, dopravit na gestapo a celý její majetek podrobně sepsati.“

Do vyšetření záležitosti byli zapojeni ještě strážm. František Cába a starosta Lidic František Hejma, kteří zjistili, že Mikešová byla pokřtěna až 9. února 1939 v Solivaru u Prešova:

„Poněvadž bylo zjištěno, že Mikešová jest skutečně Židovka, a také proto, že Doležalová hrozila udáním na gestapu v Kladně, byla Mikešová 2. 6. 1942 zatčena a pod čís. zatč. 6/42 ze dne 2. 6. 1942 dodána kladenskému gestapu. [...] Při sepisování jejího majetku Mikešová nejdříve plakala žehrajíc na lidskou mstivost, pak se smála a nakonec zaujala výhrůžné postavení proti lidickým občanům. [...] Varoval jsem ji, aby se nemstila těm, kteří za nic nemohou, a nejvýše se pomstila té, která ji udala. Při eskortování z Lidic obrátila se Mikešová k Lidicím a hrozíc pěstí prohlášovala, že lidičáci na ni nezapomenou. Opět jsem ji varoval, že lidičtí obyvatelé za nic nemohou a bylo by špatné se jim nějak mstít. [...] I když nemusí mít Mikešová přímého účastenství na vyhlazení Lidic, přece jest možné, že svými výpověďmi mohla značně lidickým ublížiti. Občanstvo lidické žilo skutečně bez rozdílu stavu a povolání pospolitě, vzájemně si důvěřovalo a Mikešová měla tu vlastnost, že se dovedla všude vetřít, uplatnit, na sebe pozornost upoutat, a tak se vmluviti v přízeň, že nikde, kam vešla, nebyly tajnosti uchovávány.“

Zachovaný protokol vyjadřuje schizofrenní postoj zapisovatele. Na jedné straně jednoznačně odsuzuje Doležalovou jako udavačku ve vypjaté době stanného práva, na druhé straně přisuzuje udané oběti

439  
Alžběta  
Doležalová



– Fotografie pořízená při setkání Alžběty Doležalové a její dcery Marie. A. Doležalová byla již těžce nemocná a několik měsíců poté zemřela.

440

Poválečné  
zúčtování

pomstychtivost, která mohla lidickým občanům výrazně přitížit při akcích kladenského gestapa. Zápis vznikl v době, kdy ještě zdaleka nebyly odhaleny všechny souvislosti lidické tragédie, a kdy tedy četnický strážmistr svoji zkušenost předal jako jednu z možných příčin vyhlazení obce. Z protokolu také vyplývá, že Mikešová byla v Lidicích běžně zvána do domácností, kde od samého počátku války poslouchala s ostatními zahraniční rozhlas. Plnou důvěru požívala mezi svými sousedy až do své násilné deportace z Lidic do Kladna 2. června 1942. Datum vzniku citované četnické zprávy je 11. prosinec 1945, tedy dost dlouho po zahájení shromažďování důkazů k lidickému zločinu, a je tedy nemožné přesně zjistit, proč Ressler se sepsáním svého svědectví otálel tak dlouho. Strážník měl zájem na uchování tohoto svědectví, proto jej v rozšířené formě ještě zapsal do Pamětní knihy buštěhradské četnické stanice.

Vysvětlením, proč nebyla Doležalová vyšetřována, může být choulostivost nastalého problému, kdy jedna z lidických žen úmyslně zapříčinila úmrtí své sousedky, navíc ze zjištěných důvodů, což by v atmosféře mimořádných lidových soudů přesunulo trestní sazbu k doživotí či absolutnímu trestu. Stalo se tak navíc ještě v době mimořádného ohrožení obyvatel a vyhlášeného stanného práva. Doležalové se poštěstilo přežít koncentrační tábor v Ravensbrücku, a dokonce se jí vrátila dcera. Byly toto snad důvody, že nebyla vyšetřována a příběh udavačky měl být „zapomenut“?